

اطلاعات

اطلاعات

www.ketab.ir

دکتر نورالله حسینخانی

سرشناسه	:	حسین‌خانی، نورالله، ۱۳۳۴ -
عنوان و نام پدیدآور	:	اطلس عاشورا/ نویسنده نورالله حسین‌خانی.
مشخصات نشر	:	تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۸۵۶ ص.
شابک	:	978-964-211-273-9
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
موضوع	:	حسین بن علی (ع)، امام سوم، ۴ - ۶۱ ق.
موضوع	:	Hosayn ibn 'Ali, Imam III, 625-680
موضوع	:	خاندان نبوت
موضوع	:	Muhammad, Prophet, d.632 -- Family
موضوع	:	واقعۀ کربلا، ۶۱ ق -- تاریخ
موضوع	:	Karbala, Battle of, Karbala, Iraq, 680 -- History
موضوع	:	عراق -- نقشه‌ها
موضوع	:	Iraq -- Maps
شناسه افزوده	:	سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح
شناسه افزوده	:	National Geographical Organization
رده بندی کنگره	:	BP۴۱/۵
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۹۵۳۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۶۸۹۳۶۷

سازمان جغرافیایی

ISBN: 978-964-211-273-9

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۱-۲۷۳-۹

www.ketab.ir

- عنوان: اطلس عاشورا
- نویسنده: نوراله حسین‌خانی
- ویراستار: زهرا خوئینی
- نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸
- شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
- ناشر: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح
- قیمت: ۸۰۰ هزار تومان
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح (۸۸۴۹۸۱۴۰)

مراکز پخش:

- فروشگاه شماره ۱: کتابفروشی سپهر، نمایشگاه و مرکز فروش انتشارات سازمان جغرافیایی، خیابان دکتر شریعتی، خیابان معلم.

web Sit: WWW.NGOIRAN.ir

E-Mail:NGOIRAN84@Yahoo.com

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

هر کس خواهان عزّت
است، عزّت در پرتو ایمان
و عمل صالح پدید می‌آید.

سلامی و کلامی

**صلی الله علی محمد و آله الطاهرين لاسيما علی
بقیه الله فی العالمین عجل الله تعالی فرجه الشریف**

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: اِذْ كَانَتْ الْاَرْضُ لِلّٰهِ يُوْرَثُهَا مَنْ يَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ

خدای تعالی می‌فرماید: چون زمین ملک خداست و هر کس را بخواهد (خاص) خود را که مورد مشیت او قرار گیرد وارث آن می‌گرداند و عاقبت (و پایان) برای متقین و پرهیزکاران است.

دروود خداوند و فرشتگان نثار ارواح مطهر و تربت منور آن مظاهر عزت و کرامت که عشق خونشان سرخ روی گشت و ایمان از جهادشان نیرو گرفت و آب شریعت از ایثارشان دیگر بار به جوی باز آمد. روانشان قرین روح و رضوان و نامشان گرامی و یادشان جاودانه باد.

افسوس که وسایل و دست افزار بشر اندک و محدود است و با همه کوشش و تلاش خود نمی‌تواند عظمتی که سالار شهیدان و مجاهدان راستین اسلام آفریدند، ثبت و ضبط کند و در منظر عاشقان و ارادتمندان آنها بگذارد.

کدامین واژه و کلمه‌ای را توان کشیدن بار این معانی بزرگ و متعالی است؟ و کدامین لفظ و عبارتی، بزرگی این مظلروف را بر می‌تابد؟ بدیهی است که دریا هرگز در کوزه نمی‌گنجد و ذره با خورشید بر نمی‌آید.

کدام شاعر و سخنور است که بتواند کمال و معنویت آن عناصر عزت و مظاهر شرف و فضیلت و مقام شهدای راه حق و حقیقت را در ظرف محدود الفاظ بیان کند؟ آنان خود شعر ناب و شعور مجسم‌اند و سراینده شیواترین سرود حماسه و بزرگواری. اما بنا به گفته (ما لَا يَدْرِكُ كَلَه، لَا يَتْرَكُ كَلَه) اگر دستیابی به هر آنچه مطلوب است

میسر نیست، به قدر مقدور باید تلاش کرد.

کتابی را که اینک پیش رو دارید (اطلس عاشورا) به فراخور استعداد و قریحه و میزان بضاعت و استطاعت اندک این حقیر است که خواسته‌ام با ناتوانی خود این حماسه سترگ را بستایم و به عنوان عرض سپاس به ساحت مقدس خورشید تابناک دشت نینوا حضرت حسین بن علی (صلوات الله علیه) و یاران فداکارش، همچون موری، ران ملخی هدیه آورده‌ام. خود به این حقیقت وقوف کامل دارم که این پیشکش ناچیز در قبال مرتبت و منزلت مجاهدان فی سبیل الله و شاهدان شهید، قطره به دریای عمان بردن است و خس به گلستان عرضه کردن است.

تقدیر و تشکر

رسول خدا ﷺ:

مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ

هرکس در مقابل احسان و نیکی بندگان خداوند شکرگزاری نکند خدا را شکر نگفته است.

این اثر که به سفارش سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح و به پیشنهاد حجت الاسلام و المسلمین آقای حسین مرشدی ریاست محترم عقیدتی سیاسی سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح و با عنایت سردار سرتیپ پاسدار دکتر قاسم تقی‌زاده جانشین محترم وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و حمایت‌های بی دریغ استاد گرانقدر؛ دکتر علیرضا عباسی سمنانی رئیس مرکز مطالعات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح و همکاران ایشان: آقایان دکتر سید یاسر حکیم دوست، مهندس قاسم حبیب زاده، و خانم‌ها؛ زهرا خوئینی (ویراستار)، آزاده بلالی و سارا امانی که در به ثمر رسیدن این اثر فاخر نقش بسزایی داشته‌اند، مراتب تشکر و قدردانی صمیمانه خود را از نامبردگان که بدون کمک و پشتیبانی آنان، تدوین این اثر عملی نبود و در تمام مراحل، جهت چاپ این کتاب از هیچ اقدامی فروگذاری نکردند، تقدیم نمایم.

در خاتمه امیدوارم این اثر مورد قبول حضرت دوست و طالبان علم و معرفت و جویندگان سرچشمه زلال حقیقت واقع گردد. خدای بزرگ را که توفیق تدوین این اثر از اوست، سپاسگزارم.

خدمتگزار خادمان خیمه ولایت

دکتر نورالله حسینیخانی

دهم محرم الحرام عاشورای حسینی ﷺ ۱۴۴۰

برابر با ۲۹ شهریور ماه سال ۱۳۹۷ هجری شمسی

فهرست اجمالی

.....طلیعه ۱۰

.....مقدمه ج

.....اشاره: اطلس چیست؟ ق

بخش اول

.....عاشورا چیست؟ ۱

بخش دوم

.....امام حسین علیه السلام کیست؟ ۹

بخش سوم

.....امام حسین علیه السلام از دیدگاه قرآن ۱۲۱

بخش چهارم

.....امام حسین علیه السلام از دیدگاه انبیا ۱۴۳

بخش پنجم

.....حضرت زینب کبری علیها السلام کیست؟ ۱۶۱

.....حضرت امام سجاد علیه السلام کیست؟ ۱۸۳

بخش ششم

۲۰۷ خاندان و اصحاب امام حسین علیهم السلام کدامند؟

بخش هفتم

۲۸۷ زمینه قیام امام حسین علیه السلام.

بخش هشتم

۳۱۱ خط سیر قافله حسینی علیهم السلام از مدینه منوره تا مکه معظمه

بخش نهم

۳۸۳ خط سیر قافله حسینی علیهم السلام از مکه معظمه تا کربلای معلی

بخش دهم

۴۹۵ ایثار و شهادت.

بخش یازدهم

۵۶۹ خط سیر قافله اسرای حسینی علیهم السلام از کربلا تا کوفه.

بخش دوازدهم

۵۹۵ خط سیر قافله اسرای اهل بیت علیهم السلام از کوفه تا شام.

بخش سیزدهم

خط سیر قافله اهل بیت علیهم السلام از شام تا کربلا ۶۹۱

بخش چهاردهم

کلام آفتاب ۷۱۹

فضیلت زیارت امام حسین علیه السلام ۷۳۵

ملحقات: فهرست تفصیلی، فهرست نقشه‌ها، منابع و نمایه ۷۴۵

فهرست تفصیلی ۷۴۷

فهرست نقشه‌ها ۷۶۶

منابع و مآخذ ۷۶۹

نمایه ۷۸۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خورشید عاشورا

«حسین منی و أنا من حسین، حسین از من است و من از حسین هستم»

محصول و نتایج آن اثر بخشیده است. عاشورا از آغاز تا امروز در محدوده زمان و جغرافیای مکان محصور نمانده است، بلکه همواره الهام بخش مکتب تشیع در مسیر حرکت‌ها و جنبش‌های حق طلبی و عدالت خواهی و قیام‌های راستین مکتب شیعه، به عنوان الگوی بسیاری از نهضت‌های دیگر در برابر کانون‌های ظلم و کفر و نفاق بوده است. قیام عاشورا از سال ۶۱ هجری قمری تا امروز همچون چشمه‌ای جوشان و خروشان کام تشنگان جویای معرفت و حقیقت را سیراب نموده و الهام بخش بسیاری از نهضت‌های بیداری اسلامی و مبارزات حق علیه باطل بوده است.

سازمان جغرافیایی در جایگاه حاکمیتی با اتکاء به تجربه و توانمندی‌های علمی و تخصصی و با بهره‌گیری از فنون جدید طراحی نقشه، تصاویر ماهواره‌ای و اطلاعات مکان مرجع، همزمان با تلاش اثر بخش در تهیه و تولید اطلاعات مکانی و دستیابی به آثاری نو و تحول آفرین با تکیه به توان علمی پژوهشگران و دانشمندان کشور در هر فرصت اقدام به تهیه و انتشار اطلس‌های گوناگون جغرافیایی و فرهنگی با هدف کمک به رشد و توسعه علمی پایدار کشور نموده است.

به باور محققان علوم و عرصه‌های فرهنگ، نقشه و اطلس‌های جغرافیایی و تاریخی از جمله آثاری هستند که بیشترین رجوع اندیشمندان را دارند. تجزیه و تحلیل اطلاعات مبتنی بر مکان، ضرورتی است

خورشید عاشورا درخشید و نور آن مشعل فروزان راه حق طلبان و حقیقت جویان و صلای آن، در هم کوبنده الحاد و نفاق عالم تا ابد شد. عاشورا رسالت بزرگی را بر دوش همه مومنین جامعه نهاده است و همگان پس از شناخت ابعاد مختلف آن موظف اند خود و جامعه را با آن مقایسه نموده و از آن درس و عبرت بیاموزند، چرا که زنده بودن تاریخ به ترسیم آن و سنجش خود با موازین این واقعه عظیم است. از این رو تحریر و ترسیم عاشورا، اقدامی است که هر چند کوتاه و ناکافی اما تفکر، تحلیل و بازگویی پیرامون اساسی ترین و عظیم ترین واقعه تاریخ می‌تواند در شرایط کنونی موجب آرامش و هدایت نسل حاضر به خصوص الگوسازی برای جوانان و نوجوانان جهان اسلام در اقصی نقاط جهان باشد.

تاکنون درباره واقعه عظیم عاشورا، آثار زیادی نوشته‌اند، لکن به دلیل وجود راز و رمزهای الهی فراوان در این واقعه، جا دارد که همه عاشقان و دل سوختگان اهل قلم مکتب عاشورا، در این زمینه بگویند و بنویسند. این رویداد از چنان ابعاد بزرگ و گسترده‌ای برخوردار است که هرچه بیشتر به تحلیل و بررسی آن پرداخته می‌شود، زوایای نو و تازه تری از آن در ذهن و فکر و دل، آشکار می‌شود. عاشورا نه یک حادثه که یک فرهنگ است، فرهنگی برخاسته از اسلام ناب محمدی ﷺ که نقش حیاتی در استحکام ریشه‌ها، رویش‌ها و رشد و افزایش

که تشخیص و تصمیم گیری را تسهیل و تحکیم می بخشد.

از این رو سازمان جغرافیایی، همواره تلاش نموده تا آثاری برجسته و ماندگار را تحت عنوان اطلس تقدیم علاقمندان نماید. از جمله این مجموعه های علمی می توان به آثار ذیل اشاره کرد:

- اطلس معماری ایران (دوران پیش از اسلام)

- اطلس معماری ایران (دوران اسلامی)

- اطلس بزرگ جغرافیایی جهان

- اطلس های راهنمای کشورهای جهان (آسیا، آفریقا، آمریکا، اقیانوسیه، آسیای مرکزی، آسیای جنوب غربی)

- اطلس راهنمای استان های کشور

- اطلس راهنمای کشورهای جهان اسلام

- اطلس کویرهای ایران

- اطلس جنگل های کشور

- اطلس مرزهای کشور

و در حوزه فرهنگ دینی

- اطلس تاریخ اسلام

- اطلس شیعه

- اطلس غزوات پیامبر اعظم (ص)

سالها است که ایده و عشق به تهیه اطلس عاشورا و اطلس مسیر حرکت امام

رضا علیه السلام تا خراسان به صورت آرزو مطرح می باشد. امروزه با حضور پژوهشگر توانا جناب آقای دکتر نوراله حسینیخانی که آثار برجسته ای در تاریخ و زندگی ائمه اطهار دارند؛ فرصتی فراهم گردید که اطلس عاشورا در دست اقدام قرار گیرد و با همت سازمان جغرافیایی، چاپ اول اطلس با یاری خداوند متعال و عنایت خاص حضرت ابا عبدالله علیه السلام آماده و انتشار یابد و آرزوی ما تحقق یابد.

شایسته می دانم از حمایت و هدایت مقام عالی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و راهنمایی سردار دکتر تقی زاده جانشین محترم وزیر، حضرت حجت الاسلام و المسلمین حسین مرشدی، آقای دکتر علیرضا عباسی سمنانی و دکتر سید یاسر حکیم دوست و مجموعه همکاران دانشمند و عزیز و عاشق اهل بیت در مرکز مطالعات جغرافیایی و متخصصان چاپ و انتشارات سازمان که در یک زمان محدود به علاقمندی فراوان تلاش نمودند، تقدیر گردد.

شایان ذکر است این مجموعه و سایر مجموعه ها از خطا در امان نبوده و دارای نقصان می باشد، نظرات ارزشمند و راهنمایی استادان بزرگوار و محققان عزیز می تواند بسیاری از کاستی ها را پوشش داده و در چاپ نهایی اصلاح نمایند.

سرتیپ دوم دکتر مجید فخری

رئیس سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شکوه عاشورا

«کُلُّ یَوْمِ عَاشُورَا وَ کُلُّ أَرْضِ کَرْبَلَا وَ کُلُّ شَہْرِ مُحَرَّمٍ»^۱

درباره واقعه عاشورا بسیار گفته و نوشته‌اند. باز هم جای گفتن و نوشتن باقی است، چرا که این حادثه از چنان ابعاد بزرگ و گسترده‌ای برخوردار است که هر چه بیش‌تر به تحلیل و بررسی آن پرداخته شود، زوایای نوتر و تازه‌تری از آن آشکار خواهد شد. عاشورا از چنان عمق و غنایی برخوردار است که تا پایان تاریخ، پیام‌آور ارزش‌های والای انسانی و الهام‌بخش انسان‌های آزاده و خداجو خواهد بود. عاشورا دانشگاهی است که همه طبقات از زن و مرد، کوچک و بزرگ، باسواد و بی‌سواد، سیاه و سفید، مسلمان و غیرمسلمان از آن درس می‌آموزند و در این دانشگاه همواره استادان بنامی چون: حسین بن علی علیه السلام، قمر بنی‌هاشم علیه السلام، زینب کبری علیه السلام و دیگر عاشورائیان تدریس می‌کنند.

چون حسین بن علی علیه السلام انسان کامل و خلیفه خدا در زمین است، قلمرو نفوذ پیام او نامحدود است. تا شعاع انسانیت هست، پیام حسینی علیه السلام نیز جلوه گر است؛ خواه در پهنه زمین و خواه در گستره زمان باشد.

یعنی در طول تاریخ، هر جا انسانی حضور و ظهور دارد، مخاطب کربلای حسین علیه السلام است. شاهد و مؤید این شعاع و قلمرو نامحدود قیام حسینی علیه السلام، سخن وجود مبارک رسول اکرم صلی الله علیه و آله است که فرمودند:

«حَسینٌ مِنِّی و اَنَا مِنْ حَسین، حسین از من است و من از حسین هستم»

این سخن عرشی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به این معناست که کیان دین و نبوت و رسالت من با قیام حسین علیه السلام زنده است و نهضت جاودانه حسینی علیه السلام با بعثت من، پیوندی وثیق و ناگسستنی دارد. لذا پیام نهضت حسینی علیه السلام تا شعاع رسالت و نبوت رسول اکرم صلی الله علیه و آله نفوذ دارد.

بهترین سند برای ارزیابی منطق رسالت رسول اکرم صلی الله علیه و آله قرآن کریم است. بر پایه قرآن، وجود پربرکت رسول اکرم صلی الله علیه و آله برای همه مردم و جوامع بشری، منشأ رحمت است؛

و ما أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِینَ^۲ «و ما ارسَلناک الا کافَّةً لِلنَّاسِ»^۳

و از آن جا که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «حسین از من است و من از حسین هستم»، با این شکل منطقی، قلمرو و گستره پیام کربلا روشن می‌شود؛ زیرا خدا درباره پیغمبر صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «برکت وجود او جهانی است» و ایشان نیز با چنان شعاع رحمتی فرمودند: «کیان من به کربلای حسین علیه السلام زنده است». از این رو، پیام حماسه حسینی علیه السلام نیز جهانی است. معنای جهانی بودن یک مکتب،

۱. مجموعه رهنمودهای امام خمینی (ره)، صحیفه نور، ج ۹، ص ۵۷، ۲۰۲؛ شریعتی، حسین وارث آدم، ص ۴۹؛ مطهری، مجموعه آثار، ج ۲، ص ۴۳۴؛ از اشعار محمد بن سعید بوسیری (قرن ۷ ق) کُلُّ یَوْمٍ وَ کُلُّ أَرْضٍ لِّکَرْبِی / فِیْهِمْ کَرْبَلَاءُ وَ عَاشُورَا. همه روزها (عاشورا و همه زمین‌ها کربلا و همه ماه‌ها محرم است.)

۲. قرآن کریم، سوره مبارکه انبیاء، آیه شریفه ۱۰۷.

۳. قرآن کریم، سوره مبارکه سباء، آیه شریفه ۲۸.

حفظ دو اصل جامع و کلی است: یکی همگانی بودن به لحاظ افراد، و دیگری همیشگی بودن به لحاظ زمان.

بنابراین، پیام نهضت عاشورا برای شیعیان سودمند است؛ چون آنان امت امام حسین علیه السلام هستند. همچنین برای قاطبه مسلمانان جهان مفید است؛ زیرا همگی زیر ولایت اویند، گرچه برخی از ولایت او درک ضعیفی نداشته باشند. همین طور برای همه موحدان و اهل کتاب سودمند است؛ چون او پیام توحیدی دارد و سرانجام برای همه جوامع بشری نفع دارد؛ زیرا کربلا قیام انسانی را به همراه دارد. پس، هیچ انسانی از پیام نهضت جانسوز کربلا محروم نیست و شعاع آن هم افراد بشریت را در بر می‌گیرد.

قیام خونین عاشورا از سال ۶۱ هجری تا امروز همچون چشمه‌ای جوشان و خروشان از آب زلال و گوارای خود، تشنگان معرفت و حقیقت را سیراب کرده و الهام‌بخش بسیاری از نهضت‌های حق علیه باطل بوده است.

انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) از عاشورا الهام گرفت. ماندگاری و پایایی آن نیز در گرو بهره‌گیری از درس‌ها و عبرت‌های آن است. درس‌های عاشورا در گستره زمان و زمین همچنان ادامه دارد، چرا که در ادبیات عاشورا آمده است: درگیری حق جویان و عدالت‌خواهان با باطل و ستمگران همیشگی است. واقعه عاشورا در تاریخ همواره قابل تکرار است. از این روی، عاشورا رسالت بزرگی را بر دوش همه دینداران به ویژه آگاهان جامعه نهاده است. همگان پس از شناخت ابعاد آن موظفانند خود و جامعه خود را با آن مقایسه و از آن درس و عبرت بیاموزند. درس گرفتن از قیام عاشورا یعنی گفتار و رفتار عاشورائیان را در زندگی فردی و اجتماعی، الگو و اسوه قرار دادن. در نهضت عاشورا با قهرمانان و الگوهای رو به رو هستیم که با گفتار و رفتار خود حادثه‌ای بس بزرگ آفریدند، حادثه‌ای که می‌تواند برای شیعه و مسلمانان بلکه همه جهانیان الگوی مناسب و کارآمدی باشد.

عبرت‌آموزی از واقعه عاشورا

عبرت: واژه «عبرت» از ریشه «عبور» و گذشتن از چیزی به چیز دیگر است. به اشک چشم «عبره» گفته می‌شود،^۱ چون اشک از چشم عبور می‌کند. در تعبیر خواب نیز، این واژه به کار رفته، چون انسان را از ظاهر به باطن منتقل می‌کند. به همین مناسبت به حوادثی که به انسان پند دهد «عبرت» گویند، چون انسان را به یک سلسله تعالیم کلی راهنمایی می‌کند.^۲ بنابراین، عبرت‌آموزی یعنی از حال به گذشته رفتن و گذشته را بررسی و از آن پند گرفتن است. عبرت‌آموزی از حادثه عاشورا به این معناست که انسان همواره آن را مورد مطالعه قرار داده و جامعه خود را با آن مقایسه کند تا بفهمد در چه حال و وضعی قرار دارد، چه چیزی او را تهدید می‌کند و چه چیزی برای او لازم است.

با این بیان، تفاوت اساسی بین درس و عبرت وجود ندارد؛ چرا که عبرت‌آموزی نوع دیگری از درس است، اما درس از راه عبرت‌گیری. با این توضیح که ما در درس‌آموزی نقطه‌های اوج و خوبی‌ها را می‌بینیم و آن‌ها را به عنوان اسوه و سرمشق معرفی می‌کنیم. اما در عبرت‌آموزی، تنها به خوبی‌ها و الگوهای مثبت نگاه نمی‌کنیم بلکه بدی‌ها و زشتی‌ها و نامردمی‌ها را نیز می‌بینیم و از آن به گونه‌ای دیگر درس می‌آموزیم. به گفته استاد شهید مطهری؛ حادثه عاشورا دو

۱. صدوق، امالی، ص ۱۱۸؛ ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، تصحیح و تعلیق علی اکبر غفاری، ص ۱۲۳.

۲. مجمع البحرین، ج ۲، ص ۱۱۵۶؛ تفسیر نمونه، ج ۲۳، ص ۴۹۱.